

Despre luciditate și intelectualitate

de Lucia McNeff

Fără să doresc a vâsli contra curentului istoriei, cu toată sinceritatea intuițiilor mele oarbe, cred că secolul viitor (al XXI-lea) va însemna sfârșitul economic și politic al multor mituri care azi ne sunt așa-zise faruri călăuzitoare. Deja, de pildă citesc despre “ruralizarea orașelor” în timp ce noi continuăm să urbanizăm cu sălbăticie până și satele și cătunele rămase până acum neatinsse. Va avea loc o fugă din industriile mari spre întreprinderile mici și independente, din industria păguboasă spre agricultura intensivă - și o cât se poate de logică fugă din “viitor” spre valorile verificate ale trecutului.

Dar – urmărind rapida eroziune a unor valori – constat zi de zi, cu ochii mei că, de pildă: distanța între omul cinstit și pușlama, între cel sincer și lichea, dar mai ales distanța între cel inteligent și priceput și prostul total ageamiu (această multimilenară distanță de valoare și valorificare) e în curs de rapidă și alarmantă dispariție. Și asta - îmi spune Mefisto - din cauză că avem trei categorii sociale ce au derogare istorică, revoluționară, de la a se pricepe, de la a fi cinstiți și de la a fi inteligenți. Aceștia sunt: activiștii care se pricep la toate, birocrății care hotărăsc totul și garda pretoriană care “păzește păzind pe cei care se păzesc”.

Este ca și când un fel de daltonism axiologic ne face să confundăm culoarea roșie cu cea verde, binele cu răul, frumosul cu urâtul.

Dracii de tip nou au aripi albe și umblă cu coarnele introvertite. Coada lor nu mai contează, ea de mult e vârâtă peste tot, ne-am și obișnuit să o considerăm prietenul casei.

*

Mai scabros decât un om care bate un câine, nu e decât alt om care, ca și un câine, după ce a fost bătut, se culcă recunoscător la picioarele călăului său” (Gramsci).

*

Despre luciditate. Până la 30-35 ani, deși teoretic eram copleșit de vastitatea și fertilitatea “problemei metaforei” - practic, în cadrul psihologiei și moralei mele intelectuale (de fiecare zi) cultivam ceea ce, pe atunci numeam “luciditate”: o stare mintală și volitivă prin care îmi apăram conștiința amenințată. Luciditatea (despre care am scris câteva articole modeste și mărunte) ar fi fost, pe acea vreme, capacitatea rațională a eului meu:

1. de a cuprinde starea de fapt și faptă a realității, așa cum este de fapt, în esența ei, nu așa cum pare a fi sau cum am dori noi să fie;

de a mă detașa prin înțelegere, analiză, observație, spre zona de neutralitate și obiectivitate critică;

de a mă depăși, eliberându-mă de “idolii” lecturilor, prejudecăților școlii sau clasei sociale de care aparțin prin naștere și prin destin;

de a rosti (defini, clar și cu curaj) oriunde, orișicând, mai ales față de cei care conduc sau comunică în sus, cu Puterea, adevărul cel mai imediat și mai dureros;

de a încerca să realizez, dialectic, o antiteză a spiritului meu, o formă de a spune “nu!” ispitelor de carieră sau securitate, ferindu-mă astfel atât de bulboanele adaptării cu orice preț, dar și de vidul de valori colective, uzate de practica și abuzurile istoriei.

de a fi atent să supun orice subiect unei grile analitice (ca să-mi dau seama de pe ce poziție vorbește, cât e de liber, de dezinteresat, de corect informat) dar și de a analiza ideile toate, prin reducere istorică, încercând să le văd prin prisma moralei sau a Filosofiei istoriei (ca filosofie a Culturii); etc...

*

Condiția intelectualului. Într-un studiu, scris în 1945, încercam prin mijloace simple, eseistice, să aplic cele câteva puncte de reper privind starea de luciditate a conștiinței, stărilor confuze și dramatice ce au urmat anilor cumpliți de război și după 23 august. Dacă bine îmi aduc aminte, stabileam atunci patru sau cinci condiții sine âua non ale condiției intelectualului (real sau visat):

1. A fi intelectual (nu are nimic comun cu a avea o diplomă, o profesiune sau o specialitate) înseamnă, în primul rând, capacitatea unui individ de a fi lucid în ceea ce privește esențialul a ceea ce se întâmplă în jurul său;

de a fi liber în gândurile, ideile, valorile, actele sale. Adică capabil de a opta dezinteresat, fără mânie sau prejudecată, pentru soluția cea mai bună, nu pentru el, ci pentru poporul din care face parte, și nu în prezentul imediat ci privind, cât se poate, înainte, spre un viitor ce se poate deduce logic, sociologic, moral, politic, din premisele ce le am în față;

de a fi și a rămâne, neabătut, un soldat curajos al valorilor–scop (Adevărul, Binele, Frumosul) pentru ca ele să nu fie ucise sau mișelește înlocuite de valorile-mijloc: economicul, politicul, utilul imediat și ieftin; de a nu pierde dragostea față de poporul de jos, față de realele sale valori și nevoi, în cadrul unui socialism-moral ferit de partide sau politică de arenă;

de a considera istoria patriei tale fără complexe (de superioritate sau inferioritate), fără ură sau răzbunări, în cadrul unei lucide detașări atât față de naționalism cât și față de cosmopolitismul mânios sau dogmatic.

*

Aud mereu, în spatele meu, în sufletul meu, imensa mormăială a poporului: “Avem nevoie, în primul rând, de o generație de conducători care să fie inteligenți, pricepuți și cinștiți. Prostia, nepriceperea și amoralitatea-imorală, ar fi defectele care otrăvesc șiucid cu de-amăruntul societatea și națiunea noastră”. În urmă cu 35 de ani, declarasem războinic într-o solemnă ședință universitară, în Cluj: cred că trebuie să considerăm prostia ca fiind cel mai periculos dușman de clasă, Adevărul ca fiind cel mai bun și mai vechi membru de partid și Competența ca fiind aliatul cel mai prețios al clasei muncitoare!”.

Nu are rost să mă mai gândesc la câte am pățit eu, cel care am iscălit aceste idei. Ceea ce trebuie să notez – ca un fel de concluzie la o experiență de o viață – este faptul că la ora asta a amurgului violet, cel mai mult mă tem de această Prostie generalizată (cu lauri și diplome, cu fanfare și alaiuri), devenită normă de viață, normă de drept, normă de moarte. Adevărul și competența pot fi, eventual, reînviată, ca valori: dar înfrângerea și demascarea Prostiei – dușman de moarte al rațiunii, inteligenței și bunului simț - mi se pare o utopie.

Nu foamea și frigul ne va ucide: și nici frica sau lașitatea. Ci Prostia cântând din fluierul strămoșesc, ducându-ne la râpă ca pe niște șobolani hipnotizați de vraja ei.

*

În acel Testament du Dieu (Bernard Levy) găsesc însemnări aiurea, cioburi dintr-un vitraliu spart. “Orice ideal naște un dictator, orice dictator naște teroare, orice teroare naște nostalgia după un nou ideal ș.a.m.d. Nu e loc în lumea asta pentru idei. Singuraticul este forma ultimă, cea mai elevată, a rezistenței. Ajung doi inși – un prost și o lichea – ca Puterea să fie servită”. Cât de reale și încă în plină actualitate sunt toate acestea! .

VA URMA

Nr.195/Septembrie 07